

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ 2010

Ενδεικτικές Απαντήσεις

Αρχαία

κατεύθυνσης

A1. Και η αρετή αναφέρεται στα πάθη και στις πράξεις, στα οποία η υπερβολή αποτελεί σφάλμα και κατακρίνεται, το ίδιο και η έλλειψη, ενώ το μέσον επαινείται και είναι το σωστό· και τα δύο αυτά έχουν σχέση με την αρετή. Είναι λοιπόν η αρετή ένα είδος μεσότητας, αφού βέβαια στοχεύει στο μέσον.

Ακόμη το να σφάλει κανείς μπορεί να γίνει με πολλούς τρόπους (γιατί το κακό και το άπειρο πάνε μαζί, όπως δίδασκαν οι Πυθαγόρειοι, ενώ το καλό πάει μαζί με το πεπερασμένο), το να πράττει κανείς το σωστό (μπορεί να γίνει) με έναν τρόπο (για αυτό και το πρώτο είναι εύκολο, ενώ το άλλο είναι δύσκολο, εύκολο το να αποτύχει (κανείς) στο στόχο του, δύσκολο όμως το να επιτύχει· για αυτούς τους λόγους γνώρισμα της κακίας είναι η υπερβολή και η έλλειψη, ενώ της αρετής είναι η μεσότητα. αλοί με έναν μόνο τρόπο (μπορεί να γίνουμε), κακοί όμως με πολλούς τρόπους.

B1. Ο Αριστοτέλης, στο απόσπασμα αυτό των Ηθικών Νικομαχείων, ολοκληρώνει τον προσδιορισμό της έννοιας της αρετής αξιοποιώντας τη διδασκαλία των Πυθαγορείων για τις αντίθετες δυνάμεις που διέπουν τον κόσμο και αλληλοκαθορίζονται. Δέκα είναι οι βασικές αρχές στη θεωρία αυτή των αντιθέτων, όπως φώς - σκότος, δεξιόν- αριστερόν, έν- πλήθος, πέρας - άπειρον, αγαθόν- κακόν. Ο Αριστοτέλης δέχεται τη θεωρία των Πυθαγορείων και, στηριζόμενος σε αυτή, τονίζει την ευκολία (ράδιον) και την ποικιλία των τρόπων (πολλαχώς) με την οποία μπορεί ο άνθρωπος να διαπράξει σφάλμα(άμαρτάνειν), αλλά και ότι η επιτυχία (κατορθοῦν) είναι ένα επίπονο (χαλεπόν) αγώνισμα που κατακτάται με ένα και μοναδικό τρόπο. Η συγκεκριμένη θέση έρχεται να συμπληρωθεί από έναν άγνωστης προέλευσης στίχο που με την χαρακτηριστική αποφθεγματική του διατύπωση και το λυρικό του τόνο τονίζει ότι η αρετή κατακτάται αν ακολουθήσουμε ένα και μόνο δρόμο (που δεν είναι άλλος από τον δρόμο της μεσότητας) ενώ αντίθετα οι δρόμοι της κακίας είναι πολλοί και ποικίλοι. Ο Αριστοτέλης αναγνωρίζοντας ότι η αρετή ανήκει στην κατηγορία του πεπερασμένου και του ενός μπορεί να κατακτηθεί με ένα τρόπο και από τη στιγμή που η αρετή «μεσότης τις ἄρα ἐστίν» η μεσότητα έχει άμεση σχέση με την αρετή και

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ 2010

Ενδεικτικές Απαντήσεις

αποτελεί καθοριστική προϋπόθεση για την κατάκτησή της. Απ' την άλλη η απομάκρυνση από τη μεσότητα οδηγεί και τα πάθη και τις πράξεις μας στη υπερβολή και την έλλειψη. Τα άκρα αυτά είναι αντίθετα της αρετής και άρα σχετίζονται με το «έν», το «πλήθος» και με την κακία.

B2. Ο Αριστοτέλης στο σημείο αυτό προχωρεί στη διατύπωση του ορισμού της αρετής προσδιορίζοντας τα χαρακτηριστικά της. Έτσι κατά τον Σταγειρίτη φιλόσοφο η αρετή είναι μια «έξις», μια συνήθεια, δηλαδή, που δεν χαρίζεται από τη φύση στον άνθρωπο αλλά υπάρχει εν δυνάμει μέσα του και κατακτάται μέσα από την επανάληψη όμοιων ενεργειών. Υπάρχει συνεπώς ως προαίρεση και τελειοποιείται με τον εθισμό σε επαινετές συμπεριφορές. Η «έξις» αυτή όμως είναι προαιρετική αφού ο άνθρωπος δεν μπορεί να εξαναγκαστεί να πράττει ενάρετα γιατί πρέπει να υπάρχει συνείδηση της ηθικής πράξης και απαιτείται η πραγματοποίησή της να διέπεται από σιγουριά, σταθερότητα και ένα συνοδευτικό συναίσθημα ευχαρίστησης. Στη συνέχεια, όπως έχει τονίσει και σε άλλα σημεία των Ηθικών Νικομαχείων η αρετή είναι η ενσυνείδητη αποφυγή κάθε υπερβολής και έλλειψης και η συνεχής αναζήτηση της μεσότητας όχι σε σχέση με το πράγμα (αντικειμενικά) αλλά σε σχέση με εμάς (υποκειμενικά). Το μέσον λοιπόν επιλέγεται με υποκειμενικά κριτήρια και μέτρο είναι τον ίδιο τον άνθρωπο. Η επιλογή όμως αυτή, όπως συνεχίζει ο φιλόσοφος, είναι αποτέλεσμα της λογικής κάθε ανθρώπου η οποία του υποδεικνύει την πρόπουσα στάση στη ζωή του. Έτσι στο σημείο αυτό εμπλέκεται στην ηθική και η φρόνηση που είναι μια διανοητική αρετή και αποκτά και αυτή με τη σειρά της ένα ηθικό χαρακτήρα. Ο άνθρωπος που διαθέτει αυτή τη φρόνηση, τον ορθό δηλαδή λόγο, είναι πρότυπο και αποτελεί για τους συνανθρώπους του το μέτρο σύγκρισης. Η ηθική λοιπόν, κατά τον Αριστοτέλη, είναι δημιουργήμα της ανθρώπινης λογικής και γι' αυτό κάνουμε λόγο για αριστοτελική «ορθολογική ηθική».

B3. Εισαγωγή από το σχολικό βιβλίο Ο.Ε.Δ.Β «Φιλοσοφικός Λόγος»: σελ 147 «Η παράδοση λέει πως όταν έφευγε ο Αριστοτέλης έως σελ. 148.....καταδίκη και στο τέλος του Σωκράτη».

B4.

σχέση: έξις

ανόρθωση: κατορθούται, κατορθούν

καθαίρεση: προαιρετική, αίρεισθαι

απάθεια: πάθη, πάθεσι

υπόλοιπο: έλλειψις, έλλειψιν, έλλείπειν

διαβλητός: υπερβάλλειν, υπερβολή

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ 2010

Ενδεικτικές Απαντήσεις

εικαστικός: εἰκαζόν

ουσία: ἔστιν, οὐσα

πρακτική: πράξιν, πράξεσι

ραστώνη: ῥᾶδιον

Γ1.

Εάν λοιπόν θα ζήσω περισσότερο χρόνο, ίσως θα είναι ανάγκη να υφίσταμαι τα βάρη του γήρατος και να βλέπω και να ακούω λιγότερο και να σκέφτομαι χειρότερα και να μειώνεται η ικανότητά μου στη μάθηση (και να γίνομαι πιο δύσκολος στη μάθηση) και να γίνομαι πιο επιρρεπής στο να ξεχνάω, και από όσους ήμουν προηγουμένως καλύτερος, από αυτούς να γίνομαι χειρότερος; αλλά βέβαια από τη μία πλευρά, εάν δεν (θα) αντιλαμβανόμουν αυτά, ο βίος μου θα γινόταν αβίωτος, εάν από την άλλη (θα) έχω πνευματική διαύγεια, πώς δεν είναι ανάγκη να ζω και χειρότερα και πιο δυσάρεστα; Αλλά πράγματι αν βέβαια θα πεθάνω με άδικο τρόπο, θα ήταν αισχρό αυτό γι' αυτούς που με σκότωσαν άδικα; γιατί αν είναι αισχρό το να διαπράττει κανείς αδικία, πώς δεν είναι αισχρό και το να διαπράττει με άδικο τρόπο οτιδήποτε;

Γ2.

πολλοῖς

γήρα

δυσμαθῇ

τούτους

ύμῶν

έώρα

ἀπόβηθι

γενοίμεθα

ἡσθηνται

ἀδικῆσαι

Γ3α.

ἐπιτελεῖσθαι: τελικό απαρέμφατο ως υποκείμενο στην απρόσωπη έκφραση ἀναγκαῖον ἔσται.

πρότερον: επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο ρήμα ἦν.

τούτων: β' όρος σύγκρισης, γενική συγκριτική απ' το χείρω.

ἀβίωτος: κατηγορούμενο στο υποκ. ό βίος από το συνδετικό ρήμα ἄν εἴη.

ἐμέ: αντικείμενο στη μετοχή τοῖς ἀποκτεῖναισιν.

ότιοῦν: σύστοιχο αντικείμενο στο ποιεῖν.

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ 2010

Ενδεικτικές Απαντήσεις

Γ3β.

Έχουμε λανθάνοντα υποθετικό λόγο του οποίου η υπόθεση βρίσκεται στην υποθετική μετοχή *μή αισθανομένης*, η οποία αναλύεται σε υποθετική πρόταση με την ακόλουθη μορφή:

Υπόθεση: εἰ μή αισθανοίμην

Απόδοση: ἀβίωτος ἂν εἴη ὁ βίος

Έχουμε υποθετικό λόγο που δηλώνει την απλή σκέψη (του λέγοντος).

σύγχρονο

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ
ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ – ΘΕΤΙΚΗ – ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ
ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗ – ECDL